

— має на меті захист фінансових інтересів АТ, що повинні відповідати фінансовим цілям діяльності таких підприємств;

— забезпечує стан фінансової стійкості та фінансової рівноваги АТ внаслідок максимально ефективного використання фінансових та інших корпоративних ресурсів в умовах впливу чинників часу, ризику та ліквідності.

Література:

1. Гапоненко В. Ф. Экономическая безопасность предприятия: подходы и принципы / В.Ф. Гапоненко, А.А. Безпалько, А.С. Власков. М. : Изд-во "Ось-89", 2006. 208 с.

2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізм забезпечення) : монографія / О.І.Барановський. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. 759 с.

3. Концепція фінансової безпеки України. URL: www.ufin.com.ua/konceptcia/008.doc.

Ткачук Наталія Миколаївна

*К.е.н., доцент кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи і страхування
Хмельницького університету управління та права*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ І СУТНОСТІ ТЕОРІЙ ГРОШЕЙ

Розвиток в Україні ринкових відносин зумовив підвищення ролі грошей в різних галузях економіки, а також перебудову кредитно-грошових відносин. Це стосується насамперед розвитку грошової системи і грошового обігу, кредитної та валютної систем. Економіка нашої держави пройшла всі етапи реформування грошової системи, послідовного переходу до постійної грошової одиниці - гривні. Розроблено досить ефективну грошову систему – державну систему регулювання грошового обігу, інфляції. Вдається уникнути емісії грошей і збалансувати грошову й товарну масу. Незважаючи на це, гроші є однією з головних категорій ринкової економіки, які, подібно до судинної системи, пронизують усі економічні відносини в суспільстві. В той же час, немає іншої такої економічної категорії, яка б досліджувалась з такою

пильною увагою багатьма дослідниками впродовж тривалої історії розвитку людства.

Гроші впливають на економічні процеси та розвиток суспільства за такими напрямками [1]:

— гроші приймають участь у визначенні цін на товари і послуги, ціни формуються під впливом попиту, пропозиції та конкуренції на ринку;

— з допомогою грошей підприємства в ході господарської діяльності визначають витрати обігу, відтак гроші виконують роль вимірника витрат підприємства;

— гроші посилюють зацікавленість підприємства у підвищенні ефективності виробництва та економному використанні ресурсів.

При цьому роль грошей неоднакова за різних умов функціонування суспільства та економічної системи держави. Так, в адміністративно-командній економічній системі грошам відводилась допоміжна роль. Вони виступали інструментом контролю за народним господарством з боку органів державного управління. Відтак, використання грошей мало значення для визначення величини витрат на виробництво продукції (собівартості).

За умов ринкової економіки роль і значення грошей посилюється, оскільки товаровиробники функціонують на умовах різних форм власності та самостійності у визначенні обсягів реалізації продукції. Тому гроші в ринковій економіці є з'єднувальною ланкою між виробниками і споживачами. Гроші виконують нову роль – це капітал або самозростаюча вартість. Гроші приймають участь у відтворенні промислового капіталу, з їх допомогою відбувається створення та розподіл національного доходу через державний бюджет. Крім того, гроші (грошова маса) є об'єктом грошово-кредитного регулювання економіки. В умовах конкуренції між суб'єктами відтворювального процесу успіх більше приходить до тих суб'єктів ринкових відносин, хто краще розуміє сутність грошей і кредиту та краще володіє методами їх використання.

Грошова та кредитна системи істотно впливають на зростання сукупного національного продукту, національного доходу, на розвиток підприємств, рівень матеріального забезпечення населення. Функціонування грошей та кредиту дає змогу поєднати у безперервний процес виробництво, розподіл, обмін та споживання суспільного продукту.

Важливе значення для функціонування високорозвиненої ринкової економіки має монетарна політика держави, яка формується з

урахуванням закономірностей функціонування грошей і кредиту [4]. У зв'язку з цим дослідження сутності теорій та вивчення основних етапів їх еволюційного розвитку висувається сьогодні на передній план економічної науки.

Гроші як явище передбачають економічний порядок, в якому виробництво товарів є базою для розподілу робочої сили, а приватна власність стосується не лише товарів споживання, а й товарів виробництва; посилюється значення збалансованості між виробниками і споживачами на ринку. Еволюція грошей відбувається в контексті розвитку економічної історії. Відтак вчення про гроші є важливим розділом економічної історії, оскільки для побудови моделей функціонування економічної системи головною передумовою виступає аналіз грошової сфери.

Гроші поряд із вартістю товару належать до найскладніших і найважливіших категорій політичної економії. Тому не існує єдиної теорії грошей. Розкриття поняття, сутності, функцій та ролі грошей в економіці є предметом дискусій науковців і дослідників, що й мало вплив на формування наукових шкіл і вчень щодо трактування теорії грошей.

Теорії грошей – це сукупність поглядів різних напрямів світової економічної думки про роль і місце грошей в економіці. Теорія грошей повинна враховувати все, що пов'язано з функціонуванням грошей. Безсумнівно, розвиток теорій грошей зумовлений еволюцією грошових систем. Еволюція грошових теорій також зумовлена економічними та політичними умовами розвитку суспільства.

Теорії походження грошей (раціоналістична, еволюційна) повною мірою розкривають внутрішню природу грошей і їхнє місце в системі суспільного виробництва. Але розвиток товарно-грошових відносин сприяв появі нових зв'язків між сферою обігу і сферою виробництва. Це посилювало і поглиблювало інтерес учених до природи грошей та підштовхнуло до розвитку інших грошових теорій [2].

Визначенням раціоналістичного й еволюційного напрямів у розвитку економічної думки стосовно походження грошей не можна обмежувати теоретичними підходами до з'ясування ролі грошового феномену в суспільному виробництві.

У світовій науці чітко виділяють два підходи до вивчення теоретичних проблем грошей. Представники першого шукають відповіді на питання, пов'язані з внутрішньою природою грошей: що таке гроші; чому вони з'явилися та існують у суспільстві; як вони розвиваються і чому набували

тієї чи іншої форми тощо. Цей підхід до вивчення грошей можна назвати абстрактною теорією грошей. Найбільш відомими проявами такого підходу є номіналістична теорія, металістична теорія, державна теорія та ін.

Представники другого напрямку сприймають гроші такими, якими вони є, і, не заглиблюючись у дослідження їхньої природи, шукають відповіді на питання, що пов'язані з місцем і роллю грошей у відтворювальному процесі: якими проявами гроші впливають на реальну економіку; який механізм впливу грошового чинника на реальну економіку і як держава може використовувати цей механізм; яка має бути у зв'язку з цим грошова-кредитна політика в країні та ін. [3]. Цей підхід можна назвати прикладною теорією грошей.

Прикладна теорія має кілька напрямів, кожний з яких розглядається як окрема теорія. Найбільш відомим, ключовим напрямом є кількісна теорія, що сформувалася у зв'язку з дослідженням природи та причин зміни товарних цін. Кількісна теорія залежно від етапів її розвитку поділяється на класичну кількісну теорію та неокласичну кількісну теорію (сучасний монетаризм). Одночасно з неокласичним напрямом сформувалася спочатку кейнсіанська, а потім і неокейнсіанська концепції [4].

Процес еволюції грошей і теорій, що пояснюють їх походження, а також методів регулювання та управління грошовими відносинами, нараховує багатовікову історію. В загальному, розвиток теорій грошей в історичному ракурсі можна представити так: XIV ст. – металістична теорія; XVI-XVII ст. – номіналістична теорія; XVIII-XIX ст. – кількісна теорія грошей; XIX-XX ст. – монетаристська теорія грошей, кейнсіанська теорія грошей, марксистка теорія грошей, державна теорія грошей, функціональна теорія грошей; XXI ст. – інформаційна теорія грошей.

У світовій економічній думці існує два напрями розвитку теорії грошей: 1) класичний, неокласичний та сучасний монетаристський; 2) кейнсіанський, неокейнсіанський та пост кейнсіанський [4].

Не вдаючись до детального висвітлення сутності та особливостей кожної із зазначених теорій грошей відмітимо, що в найбільшій мірі життєздатними виявились ті грошові теорії, які пояснювали економічні та політичні проблеми свого історичного етапу розвитку, відповідали потребам держави, бізнесу, завданням регулювання економіки і водночас забезпечували стійкість грошового обігу та поступальний розвиток економіки.

Варто зауважити, що в сучасних умовах глобалізації економіки не може існувати однієї національної грошової теорії. Як свідчить практика, усі країни прийняли кількісну теорію за основу формування грошових відносин. Сучасний варіант кількісної теорії грошей надає широкий арсенал інструментів і методів для реалізації державою своєї монетарної політики. Відтак відзначимо, що в сучасних умовах ринкового господарювання кількісна теорія грошей з урахуванням її трансформації в кейнсіанську-неокласичну модель може стати домінуючою, що обумовлено суттєвим впливом на економічні відносини фінансового капіталу. На сьогодні, з урахуванням динамічного розвитку фінансових ринків, існує реальна можливість для синтезу та взаємного розвитку теорій грошей на єдиних методологічних засадах.

Література:

1. Івасів Б. С. Гроші та кредит: підручник/ Б. С. Івасів; НБУ, Мін-во освіти і науки України, Тернопільський нац. економічний ун-т. - 3-тє вид., змін. та доп. Тернопіль: Карт-бланш, 2008. 528 с.
2. Коваленко Д. І. Гроші та кредит: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2011. 352 с.
3. Мищенко С. В. Современные проблемы теории денег и денежного обращения. К. : Центр научных исследований НБУ, Університет банківського дела, 2011. 230 с.
4. Савлук М. І. Гроші та кредит: підручник / Мін-во освіти і науки України, КНЕУ; ред. М. І. Савлук. – 4-тє вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2006. 744 с.

Тулай Оксана Іванівна

*Д.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Сьогодні в Україні ведеться чимало дискусій щодо масштабів соціальних видатків держави. Проте жодного конструктивного визначення соціальних зобов'язань держави не сформульовано. Більшість науковців основну мету здійснення соціальних видатків бюджету вбачають у забезпеченні соціальних потреб та підвищенні реальних доходів населення. З цим складно не погодитися, проте футурологічно